

Scenkonsten, pandemin och framtiden

Rapport om coronapandemins långsiktiga konsekvenser för scenkonsten

2021-04-16

Innehåll

Coronapandemin får långvariga effekter för scenkonsten	3
Om undersökningen.....	3
Hårt drabbade verksamheter riskerar sämre ekonomiska förutsättningar	3
Stort behov av riktade stöd för intäktsbortfall och garantistöd för återstart.....	5
Beteende- och rutinförändringar hos publiken	6
En utveckling av digital scenkonst.....	6
Förslag.....	8

Coronapandemin får långvariga effekter för scenkonsten

Coronapandemin har fått avgörande konsekvenser för scenkonsten, där förlorade biljettintäkter och förändrade publikbeteenden fortsatt kommer att drabba branschen. Inställda föreställningar och ökad digitalisering ändrar hur publik tar del av arrangemang, vilket kan få långsiktiga effekter på efterfrågan av scenkonst. En tredjedel av de främsta företrädarna för svenska scenkonstverksamheter befarar att efterfrågan på scenkonst kommer att minska när restriktionerna försvinner.

Denna promemoria redovisar resultaten av en nyligen genomförd enkätundersökning som Svensk Scenkonst låtit göra. Resultaten visar på de negativa ekonomiska effekterna av pandemin men också vilka nya initiativ som tagits för att tillgängliggöra kultur och vad som krävs för en fortsatt livskraftig bransch.

Om undersökningen

Under december 2020 och januari 2021 genomförde Svensk Scenkonst en undersökning bland sina medlemmar om coronapandemins kort- och långsiktiga effekter på scenkonsten. Syftet var att ge en välgrundad bild av hur scenkonsten har påverkats av pandemin under 2020, samt en bedömning av hur den kommer att påverkas framöver.

Undersökningen innehöll frågor om vilka möjliga insatser som medlemmarna anser behövs under pågående pandemi och om vad som kan främja en återstart. Enkäten skickades ut till 90 vd:ar eller motsvarande chefer för olika verksamheter inom scenkonsten i Sverige. Respondenterna representerar producenter och arrangörer inom teater, orkestermusik, opera, nycirkus och annan scenkonst. Svarsfrekvensen var 83 procent.

Hårt drabbade verksamheter riskerar sämre ekonomiska förutsättningar

Verksamheternas ekonomi har framför allt påverkats av uteblivna biljettintäkter. Detta till följd av restriktioner och förbud mot allmänna sammankomster och offentliga tillställningar.

Svensk Scenkonsts undersökning visar att restriktioner leder till ett stort intäktsbortfall för en majoritet av verksamheterna. Särskilt drabbade är de privata scenerna vars huvudsakliga intäkt kommer från biljettförsäljning. När restriktioner tvingar scenkonsten att ställa in stora delar av sin verksamhet försvinner den viktigaste inkomstkällan för många, vilket ger omedelbar ekonomisk påverkan.

Därutöver får de uteblivna intäkterna långsiktiga konsekvenser. Sämre ekonomiska möjligheter gör det svårare att investera i nya uppsättningar kommande år. Dessutom leder osäkerheterna under 2020 och 2021 i kombination med långa produktions- och planeringstider till att pandemin får effekter på utbudet en lång tid framöver.

Varje år anställer Svensk Scenkonsts medlemmar cirka 15 000 personer vilket motsvarar cirka 6 000 årsverken.¹ Därutöver engageras ett stort antal egenföretagare och frilansare.² Många av dessa yrkesgrupper har under pandemin tvingats söka sig till nya arbeten för försörjning och lämnar därmed branschen. Bristen på arbetstillfällen när föreställningar ställs in riskerar därför att leda till långsiktig kompetensbrist i framtidens scenkonst.

Undersökningen visar följande:

- Över hälften av verksamheterna räknar med ett intäktsbortfall på 40 procent eller mer för 2020.³ Nästan lika många räknar med ett lika stort intäktsbortfall för 2021.⁴
- Av de scener som huvudsakligen är privat finansierade räknar 64 procent med ett intäktsbortfall på över 80 procent för 2020.⁵
- 44 procent bedömer att de ekonomiska möjligheterna för 2022 blir sämre än innan pandemin.⁶
- Många privata verksamheter efterfrågar specifikt ersättning för förlorade biljettintäkter.⁷ Två av tre privata verksamheter anser sig ha usla möjligheter att bedriva en god verksamhet år 2021 utifrån sitt ekonomiska läge.⁸
- Verksamheterna behöver ett riktat krisstöd till kulturen och scenkonsten som ersätter det tidigare stödet för uppskjutna och inställda föreställningar. Eftersom det inte finns några planerade föreställningar att relatera till från föregående år, går det inte heller att söka och ta emot stöd för specifika intäktsbortfall. Även om biljettintäkterna försvunnit kvarstår kostnader och investeringar som behöver täckas upp.
- Scenkonsten efterfrågar tydligare besked med längre tidshorisont.⁹ Respondenterna lyfter bland annat riktade stöd för hela 2021, garantier för att täcka eventuella förluster vid försenad återstart, samt framtagandet av scenarier för hur en återstart bör gå till.

¹ Svensk Scenkonst, *Evenemangsnärings i fritt fall* (2020)

<https://www.svenskscenkonst.se/media/4660/evenemangsnaringsnaeringen.pdf>

² Svensk Scenkonst, *Evenemangsnärings i fritt fall* (2020)

<https://www.svenskscenkonst.se/media/4660/evenemangsnaringsnaeringen.pdf>

³ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst, januari 2021. 52 procent av de svarande räknar med ett intäktsbortfall på 40 procent eller mer för 2020.

⁴ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst, januari 2021. 46 procent av de svarande räknar med ett intäktsbortfall på 40 procent eller mer för 2021.

⁵ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst, januari 2021

⁶ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst, januari 2021

⁷ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst, januari 2021

⁸ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst, januari 2021. På en skala från 1–6, där 1 är usla möjligheter och 6 mycket goda möjligheter, svarade 37 procent av privata verksamheter 1 på en skala och 27 procent 2 på skalan.

⁹ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst, januari 2021

- Det behövs ett garantistöd som träder in om planer för en återstart ställs in eller förändras. Exempelvis kan kostnaderna för uppstart av en produktion påverkas av förändrat smittläge och restriktioner. Garantistödet ska kunna täcka upp för dessa kostnader om föreställningar på nytt ställs in eller bara får genomföras med reducerad publik.

Slutsatserna från de svenska scenkonstverksamheterna är i linje med hur liknande verksamheter i andra länder har drabbats. Enligt en studie genomförd av revisions- och konsultföretaget EY har scenkonsten i Europa minskat sin omsättning med 90 procent. Studien drar slutsatsen att EU:s kulturella och kreativa näringar har drabbats hårdare än turistindustrin.¹⁰

Scenkonsten och kulturevenemang i stort bidrar till svensk turism och attraktivitet. Besök till en scenkonstverksamhet kan även innebära besök till en ny stad, och därmed även inkomster till restauranger, transport och hotell. Evenemangsnäringen, där scenkonsten ingår, har en stor positiv samhällsekonomisk påverkan som driver konsumtion i många andra branscher.¹¹

Stort behov av riktade stöd för intäktsbortfall och garantistöd för återstart

I enkätens öppna svar resonerar respondenterna om vilka typer av ekonomiskt stöd som behövs för att möjliggöra en återstart. En övertygande majoritet önskar ersättning för uteblivna biljettintäkter i form av fortsatta krisstöd riktade till kultur och scenkonst.

Flera respondenter lyfter även behovet av långsiktiga besked. Många har en planeringshorisont på 6–18 månader och önskar ekonomiskt stöd för att kunna börja planera för full verksamhet. Ett stimulansstöd skulle ge extra medel för att starta produktioner och kan användas till exempelvis marknadsföring för att locka tillbaka publiken till salongerna.

Ett garantistöd kan täcka kostnader om föreställningar behöver ställas in eller genomföras under andra förutsättningar. Det ger verksamheter trygghet och möjlighet att planera för en återstart trots en osäker framtid. Garantistödet till scenkonsten behövs om smittspridningen fortsätter att vara hög eller om vaccinationsprogrammet drar ut på tiden och leder till att arrangemang behöver genomföras med reducerad publik.

Respondenternas svar tydliggör alltså att det är *två typer* av stöd som efterfrågas. Först behövs ett krisstöd som täcker upp för intäktsbortfall så länge pandemin fortgår, så att verksamheterna kan hålla sig flytande under den perioden. Därtill krävs ett stimulans- och garantistöd för att kunna återstarta verksamheten oavsett smittlägets utveckling.

¹⁰ EY, *Rebuilding Europe - The cultural and creative economy before and after the COVID-19 crisis* (2021)

¹¹ Tillväxtverket, Fakta om svensk turism 2018

https://tillvaxtverket.se/download/18.53523d5d16b52ebd19c39c22/1560803478084/Rapport_Fakta%20om%20svensk%20turism_2018.pdf

Beteende- och rutinförändringar hos publiken

Ändrade rutiner och beteenden hos publiken riskerar att leda till en nedgång i efterfrågan även när förbud och restriktioner successivt tas bort. Var tredje respondent i undersökningen tror att efterfrågan på scenkonst kommer minska något när restriktionerna försvinner.¹² En majoritet bedömer att det framför allt är riskgrupper och äldre som kan komma att minska antalet besök när restriktionerna tas bort.

De öppna svaren visar på stor osäkerhet kring hur publiken kommer att agera, framför allt riskgrupperna. Många respondenter hoppas på att längtan efter upplevelser kan komma att innebära ett uppsving, men att det är för tidigt att bedöma detta än. Exempelvis svarade en att "alla grupper kommer vara skeptiska till att samlas många i en lokal". Detta riskerar därför särskilt att drabba de verksamheter som genomförs inför publik. Av enkätsvaren framgår att det behövs ett stimulansstöd till dess att publiken hittar tillbaka, eftersom respondenterna menar att det kan ta tid innan efterfrågan är tillbaka på normal nivå.

Det finns även en oro för att skolor ska minska antalet besök.¹³ Skolan utgör en viktig plattform för unga att få möjlighet att ta del av scenkonst, oavsett socioekonomisk bakgrund, och lägger ofta grunden till en livslång relation till kulturen. Utan skolan som plattform för att förmedla kultur och organisera besök riskerar flera årskurser förlora möjligheten att upptäcka scenkonsten.

Skolor och kommuner som haft svårt att göra plats för konst och kultur redan innan coronapandemin riskerar av ekonomiska skäl att ha ännu svårare att göra det framöver. Förutom att det kan innebära en ökad ojämlikhet inom skolan, riskerar det att påverka efterfrågan på scenkonsten långsiktigt och hur unga konsumerar kultur.

Skolor ska känna sig trygga att beställa scenkonst. Även om digital scenkonst är ett tillgängligt alternativ är det viktigt att skolklasser besöker fysiska verksamheter. Scenkonstens värde ligger inte bara i föreställningen, utan i hela upplevelsen. Verksamheternas byggnader har ofta kulturhistoriska värden i form av exempelvis arkitektur och interiör. Att som ung få ta del av hela upplevelsen, med allt från sammetsridåer, utvecklad scenografi, fullödiga kostymer, fullständig ljud- och ljussättning och skådespelare på scen, är att ta del av scenkonstens kulturarv.

En utveckling av digital scenkonst

Till följd av restriktioner kring allmänna sammankomster har ett stort antal kreativa alternativ genomförts för att nå ut till publiken. Många scener och arrangörer har visat på uppfinningsrik initiativförmåga. Utomhusföreställningar, skolkonserter, digitala workshops, interaktiva föreställningar, samt föreställningar utanför äldreboenden och i bostadsområden är bara några exempel.¹⁴ Det vanligaste har varit att förmedla digital

¹² Medlemsenkät, Svensk Scenkonst, januari 2021

¹³ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst, januari 2021

¹⁴ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst januari 2021. Öppet svar.

scenkonst.¹⁵ En sammanställning av alla medlemmar som sänder digitalt finns på Svensk Scenkonsts hemsida.¹⁶

- 49 procent har spelat utanför äldreboenden. Var fjärde har haft föreställningar i bostadsområden och på andra platser.¹⁷
- 7 procent har ställt om verkstäder för att kunna producera exempelvis visir och förkläden till vården.¹⁸
- 85 procent har genomfört digital scenkonst som alternativ under coronapandemin.¹⁹

Den digitala omställningen har gått fort. Verksamheter som förmedlar digital scenkonst har därmed inte hunnit etablera strukturer och modeller för betalning. Av de som har anordnat digital scenkonst tog 84 procent inte betalt för denna.²⁰

Många verksamheter bedömer att den snabba utvecklingen av digitaliseringen lett till nya kostnader.²¹ Dessa nya utgifter kan sällan täckas upp, till följd av intäktsbortfall från inställda föreställningar. Exempelvis efterfrågade en respondent "utökade bidrag gällande merkostnader för streaming, inkluderat tekniska och sceniska lösningar". Även projektmedel och inköp av utrustning är nya kostnader som inte kan täckas upp. Under pågående pandemi är digitala satsningar ett viktigt stöd för en fortsatt verksamhet.

När fysiska föreställningar har ställts in under pandemin har efterfrågan på digital scenkonst ökat. Exempel på detta är följande:

- Under perioden mars till november har Kungliga Operans digitala kanal Operan Play haft cirka 250 000 strömningar.²²
- Östgötateatern uppdaterar löpande sitt utbud av olika kulturupplevelser via digitala kanaler.²³
- Göteborgs konserthus hade nära 300 000 tittare under mars och april 2020, då symfonikernas konserter har funnits på nätet.²⁴

¹⁵ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst januari 2021.

¹⁶ Svensk Scenkonst, "Medlemmar som sänder digitalt under coronakrisen" (2020) <https://www.svenskscenkonst.se/scenkonsten/medlemmar-som-saender-digitalt-under-coronakrisen/>

¹⁷ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst januari 2021

¹⁸ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst januari 2021

¹⁹ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst januari 2021

²⁰ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst januari 2021

²¹ Medlemsenkät, Svensk Scenkonst januari 2021

²² SVT Kultur, "Strömmad livemusik populärt i corona-tider" (26 november 2020) <https://www.svt.se/kultur/streamade-konserter-populart-i-corona-tider>

²³ Östgötateatern, "Digitala scenen" <https://www.ostgotateatern.se/pa-scen#/digitala-scenen>

²⁴ Svenska Dagbladet, "Digitala konserter lockar: 'Mångdubbelt fler tittare'" (28 april 2020) <https://www.svd.se/digitala-konserter-lockar-mangdubbelt-fler-tittare>

- Berwaldhallen har "mångdubbelt fler tittare online" jämfört med tidigare, detta förutom radiopubliken.²⁵
- Konserthuset i Stockholm har märkt en ökning om 300 procent av antalet starter på sin playtjänst bara under perioden den 18 mars till 17 april 2020, jämfört med samma period föregående år.²⁶

Många verksamheter har mött flera utmaningar med den snabba digitala omställningen. Med hjälp av ett gott samarbete med branschens företrädare kunde många utmaningar få effektiva lösningar. Redan i mars 2020 tecknade Svensk Scenkonst flera krisavtal med Teaterförbundet, Dramatikerförbundet, SAMI och Ifpi rörande upphovsrättsliga frågor. Krisavtalen medförde att Svensk Scenkonsts medlemmar gavs en temporär möjlighet att på sina egna hemsidor, playtjänster och "streamingtjänster" tillgängliggöra hela eller delar av scenkonstföreställningar. Tack vare samarbetet mellan parterna kunde föreställningar innehållande offentliggjord ljudupptagning överföras till allmänheten.²⁷

Förslag

Scenkonsten i Sverige befinner sig i ekonomisk kris och konsekvenserna av pandemin kommer fortsätta påverka verksamheter, både genom förändrade beteenden och sämre ekonomiska förutsättningar.

Genom att utveckla digital scenkonst med hjälp av kunskapsinsatser om upphovsrätt samt en etablering av betallosningar kan scenkonst tillgängliggöras under den fortsatta pandemin. Samtidigt bör digital scenkonst ses som ett komplement till fysiska föreställningar, med hänsyn till den levande scenkonstens betydelse för publiken.

Riskgrupper, äldre och skolelever bedöms vara besöksgrupper som kan känna försiktighet för eller sakna möjlighet att återgå till salongen. Det måste säkerställas att publiken känner sig trygg i att uppleva scenkonst i fysiska salonger.

Svensk Scenkonst föreslår därmed:

- *Riktade krisstöd under kvarvarande restriktioner.* Scenkonsten är i behov av ett riktat stöd som ersätter stödet för uppskjutna och inställda föreställningar. Då det inte finns några planerade föreställningar att relatera till från 2020, går det inte längre att söka stöd för specifika intäktsbortfall. För att verksamheter ska kunna täcka upp för förlorade biljettintäkter och överleva under kvarvarande restriktioner behövs ett nytt krisstöd.

²⁵ Svenska Dagbladet, "Digitala konserter lockar: 'Mångdubbelt fler tittare'" (28 april 2020) <https://www.svd.se/digitala-konserter-lockar-mangdubbelt-fler-tittare>

²⁶ Svenska Dagbladet, "Digitala konserter lockar: 'Mångdubbelt fler tittare'" (28 april 2020) <https://www.svd.se/digitala-konserter-lockar-mangdubbelt-fler-tittare>

²⁷ Svensk Scenkonst, "Avtal om digitala rättigheter träffat med musikindustrin" (27 mars 2020) <https://newsroom.notified.com/svensk-scenkonst/posts/pressreleases/avtal-om-digitala-rattigheter-traffat-med-mus>

- *Stimulansstöd för att trygga en återstart.* Scenkonsten behöver ett stöd som kan stimulera en återstart när restriktionerna lättas upp, i syfte att locka tillbaka publiken. Många scener befäradar att det kommer ta tid innan efterfrågan på scenkonst är tillbaka på normala nivåer. Ett stimulansstöd kan användas för att starta produktioner och marknadsföring för att nå ut till publiken.
- *Garantistöd ifall förutsättningarna för en återstart ändras.* Om smittläget förblir fortsatt högt behöver Sveriges scener en form av garantistöd som kan nyttjas vid olika former av restriktioner. Scenkonsten har stort behov av framförhållning och behöver ges möjlighet att förbereda en återstart ifall ändringar i restriktioner förlänger eller ändrar förutsättningarna för att hålla arrangemang.
- *Riktade insatser för digital utveckling.* Den snabba digitala omställningen har försvårat för verksamheter att få tid att utveckla fungerande rutiner och strukturer. Det innefattar betallösningar, teknisk utrustning och kompetens samt frågor om upphovsrätt. Svensk Scenkonst tog tillsammans med sina motparter ett tidigt ansvar genom att möjliggöra för en utökad digitalisering. Nu måste staten och regionerna bidra med resurser så att scenkonsten kan tillvarata möjligheterna och fortsätta utveckla den digitala scenkonsten.
- *Särskilda kulturstöd till skolor.* Skolor och unga är besöksgrupper som riskerar minska antalet besök efter coronapandemin, vilket kan få långsiktiga konsekvenser. För många är ett skolbesök det första riktiga mötet med scenkonsten och en samhällsviktig kulturell upplevelse. Att ge riktade stöd till skolor för scenkonstbesök säkerställer att flera årskurser inte riskerar gå miste om en livslång relation till scenkonsten.